

Un nou cas de vampir a Sèrbia

En el primer número de l'*Upir* corresponent al trimestre de juliol de setembre de 2004 ens interrogàvem sobre la supervivència de la creença en els vampirs a Sèrbia fent referència al cas, llavors recent, d'Olgica Stanisavljevic [Ardanuy 2004]. Recentment hem sabut gràcies a l'extraordinari bloc *Magia Posthuma* de Niels K. Petersen [2009] sobre l'existència d'una altra denúncia d'existència de vampir en aquest país balcànic.

Segons la premsa Sèrbia, a Gornje Stopanje¹, una població situada a les rodalies de Leskovac, alguns dels seus habitants van estar una setmana sense dormir per por d'un espectre nocturn. El presumpte ésser actuava en un carrer concret a prop del riu causant por a la gent que havia de romandre a l'interior dels seus habitatges durant les hores de foscor. Al vampir li atribuïen trucades a portes i finestres inexplicables, ratllades a les parets i trencament de vidres. Els animals estaven esverats i el gossos bordaven tota la nit.

El homes joves i més valents de la localitat van organitzar una guàrdia nocturna, ocults en els jardins. Van intentar obtenir alguna fotografia i van aconseguir enregistrar una imatge de l'ombra. Dos joves de la localitat van explicar que, «en primer lloc, l'ombra va aparèixer enmig del carrer amb només una espècie de cercle com a cap a l'aire, a uns tres metres del terra i saltant sobre un sostre. Des d'alla va volar cap a una casa veïna i va estar-s'hi durant uns cinc minuts que els va semblar una eternitat. El meu parent eslovè va fer la foto. Pots veure com l'ombra està a cada foto en un lloc diferent, és a dir, l'esperit o vampir com nosaltres l'anomenem».

Els vilatans més vells que havien sentit a parlar als seus pares i avis sobres

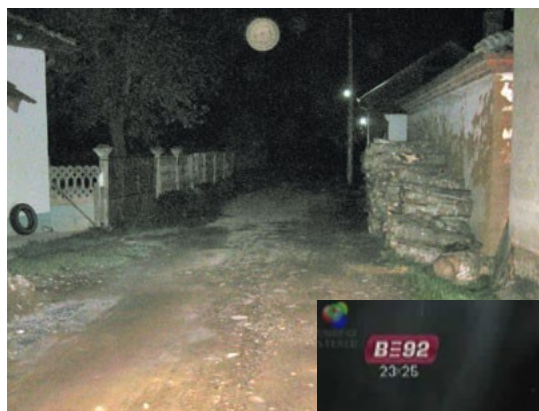
A l'esquerra, un dels testimonis, Ljiljana Stefanovic va explicar que va veure com una ombra en forma de persona, es movia i intentava obrir la porta de casa seva. A baix, un altre testimoni, segons un reportatge emès pel canal serbi B92.

els vampirs fa set o vuit dècades no es van sorprendre pel que passava. «Jo no hi sento molt bé, però vaig poder veure a través del fum un home caminant vestit de negre. Va mirar a l'esquerra, va mirar a la dreta i llavors va saltar sobre la llar de foc», explicava una senyora anciana.

A Gornje Stopanje feia 40 dies que havien mort dues persones velles. Tot i que van ser enterrades seguint totes les tradicions dels difunts, els seus familiars dubtaven que tot s'hagués fet correctament.

«El soroll va començar en una habitació de la segona planta que estàvem preparant per a l'hivern. No es podia veure a ningú, però les totxanes volaven i queien al pati. Hi havia vidre per tot arreu. Després d'una estona, tots els vidres trencats es van recollir al davant de l'escala. Vaig agafar la meua arma i vaig disparar. Com algú a qui no pots veure recollís la brossa i la llencés, a la carretera. És terrorífic i no sabem què fer, que algú ens ajudi, si és possible, perquè no hem pogut dormir durant set dies», deia el parent d'un familiar de l'avi octogenari mort recentment.

Algunes de les imatges capturades amb telèfons mòbils oferides pels mitjans de comunicació; i, el carrer en ple dia.

Mapa amb la situació de Leskovac i Niš

Els habitants de l'indret van avisar dos sacerdots locals per a què els ajudessin en la mesura de les seves possibilitats. «Va venir el nostre sacerdot i un altre i van indicar les pregàries que es dirien. Després els vampirs es van calmar, però encara hi són de nit. Ara són més als carrers i a les teulades, però de vegades s'enfaden i colpegen les portes i els contenidors», deia un dels habitants de Gornje Stopanje.

Per defensar-se dels esperits o vampirs, els habitants van començar a utilitzar una herba especial. Tant joves com vells porten tramats de l'herba en els seus cinturons per evitar que el malèvol esperit pugui penetrar llurs cossos.

El professor Sreten Petrović de la facultat de filologia de la Universitat de Belgrad i autor de diverses obres sobre mitologia va indicar a la premsa que molta gent encara creia amb els vampirs a Sèrbia. «Aquests casos es donen especialment a la Sèrbia oriental» va indicar Petrović, citant l'exemple d'un

procés judicial dut a terme a Niš², on la persona acusada pels desordres va ser considerada ni més ni menys que un vampir. Fem notar una vegada més que per al Serbis un vampir és només un revingut que retorna de forma física a perjudicar els vius. En cap moment es parla de sang.

Jordi Ardanuy

Notes

¹ Gornje Stopanje (Горње Стопање) pertany al municipi Leskovac, en el districte de Jablanica i es troba a uns tres quilòmetres cap a l'oest del seu centre municipal. Les coordenades són 42° 59' 48" Nord, 21° 54' 27" Est. L'any 2002 tenia 1756 habitants.

² Niš (Ниш) és la tercera ciutat de Sèrbia amb més de 250.000 habitants i situada a uns 40 quilòmetres al nord de Leskovac.

Referències

- Jordi Ardanuy (2004). «Sobre la supervivència del vampirisme a Sèrbia». *L'Upir* 1 (juliol -setembre), p. 1- 4.
- B. Liric (2009). «Vampir u selu kod Leskovca!» [Un vampir a la localitat de Leskovac!]. Press online (17 de setembre). < www.pressonline.rs/sr/vesti/u_fokusu/story/79963/Vampir+u+selu+kod+Leskovca!.html » (consulta 23 de desembre de 2009).
- Niels K. Petersen (2009). «A vampire in Serbia in 2009». *Magia Posthuma* (15 de novembre). <magiaposthuma.blogspot.com/2009/11/vampire-in-serbia-in-2009.html> (consulta 23 de desembre de 2009).
- Jelena Marinković (2009) «Zašto ne mogu da spavaju meštani Gornje Stopanje?» [per què no poden dormir els habitants de Gornje Stopanje?]. Canal de TV B92 (setembre). Disponible a < <http://blip.tv/file/2626791> > , (consulta 23 de desembre de 2009).

Les reflexions de Benito Feijoo sobre les dissertacions de Calmet

D'entre les diverses crítiques i comentaris que existeixen de l'obra de Calmet, un dels més poc coneguts fora dels àmbits castellans són els del gallec i asturià d'adopció, Benito Feijoo, situació difícil d'imaginar si en lloc de l'espanyol hagués utilitzat la llengua de Moliere o de Shakespeare.

Benito Feijoo i el seu discurs¹ sobre els apareguts i els vampirs

El frare benedictí Benito Jerónimo Feijoo y Montenegro va nèixer a Casdemiro, Orense, 8 de octubre de 1676 i va morir a Oviedo el 26 de setembre de 1764.

Va estudiar a Salamanca i posteriorment va guanyar una càtedra de teologia a la Universitat d'Oviedo, on va viure des del 1709 fins a la seva mort. Feijoo es considerat el primer assagista de la literatura espanyola i un dels membres més importants de la primera il·lustració espanyola.

Fins el 1725, Feijoo no va començar a publicar les seves obres, quasi totes elles col·leccions de opuscles força polèmics. Els escrits principals l'integren el *Teatre² crític universal* publicat entre 1726 i 1739, i les *Cartes erudites i curioses*, publicades entre 1742 y 1760.

Feijoo era evidentment un home de lletres, però tenia certes limitacions intel·lectuals, com es percep en el cas de l'anfibi de Liérganes en que va acceptar l'existència d'un ésser meitat home, meitat peix. D'altres, eren més pròpies del temps i del paradigma religiós en el qual vivia.

Els temes tractats en els seus assaigs són molt diversos. Això no obstant, mostren un vigorós afany per la divulgació de les novetats científiques i per acabar amb les supersticions. És el cas de la Carta XX del volum IV de les *Cartes erudites i curioses*, editat per primer cop a Madrid, a l'oficina de Francisco del Hierro el que està dedicada a l'obra de les aparicions de Calmet. Feijoo utilitza una versió anterior a la corregida i ampliada de 1751. Això ho sabem tant pel fet que el benedictí gallec parla de «Dissertació» i no «Tractat» com s'anomena aquesta nova versió, com perquè la paginació que cita no coincideix la que³.

Retrat de Benito Gerónimo Feijoo en el 1791 procedent de *Retratos de Españoles ilustres* publicat per la Real Imprenta de Madrid.

Fins el paràgraf 28 de la seva carta no parla específicament dels vampir negant-ne la seva existència, reconeixent la mateixa postura escèptica a Calmet. Però el frare benedictí afegeix que la creença en el vampirisme no es pot atribuir únicament a l'engany passiu de la imaginació de la gent, com fa Calmet, sinó a enganys ben conscients.

Feijoo va ser l'introduïdor del terme vampir en la llengua de Castella, però també deuria ser per a molts la primera font d'informació al Paísos Catalans, donada la importància de l'espanyol, especialment entre la gent cultivada, en els nostres territoris en aquella època.

En tot Espanya, les idees i el debat il·lustrat van trobar grans dificultats. Els propis escrits de Feijoo van suscitar una autèntica tempesta de rebuigs, protestes i impugnacions, especialment entre els frares tomistes i escolàstics. La censura va ser exercida doblement pel Reial i Suprem Consell de Castella i per la Església, fet que va afectar, per exemple, a l'obra de Voltaire, un altre

comentarista del vampirs⁴. El cert és que des de Feijoo van haver de passar gairebé 90 anys fins que l'any 1843 el terme vampir va ser incorporat en el diccionari de la Reial Acadèmia espanyola de la llengua.

El text de Feijoo

La versió que aquí presentem és de 1774, editat a la Imprenta Real de la Gazeta, a costa de la Real Compañía de Impresores y Libreros i correspon a les pàgines 266-293. El text original està escrit en un estil ampul·lós i reiteratiu, segons el gust de l'època, amb un ús pretèrit de la puntuació i proliferació de substantius en majúscules. Els noms dels autors citats per Feijoo estan en la seva major part castellanitzats, segons el costum de l'època (Nicholas Remy, Olao Magno, Juan Bodino, ...). Nosaltres hem optat per restituir la forma autòctona, com a regla general. Tanmateix hem indicat en notes la forma original del text, així com variants llatines quan escau. Les notes també faciliten breument d'altres informacions sobre aquests autors i d'altres personatges i indrets citats sempre que s'ha considerat interessant i ha estat possible. Encara que hem respectat en tot el possible l'estil de Feijoo en la traducció, la puntuació segueix els criteris actuals i s'han deixat de banda altres formalismes pretèrits. Així mateix les abreviatures s'han expandit.

Introducció, traducció i notes de Jordi Ardanuy

Notes

¹ Aquests és el terme preferit per Feijoo per a referir-se als seus escrits, en el sentit de «discórrer», açò és, dissertar lliurament.

² Potser paga la pena comentar que el terme «teatre» s'ha d'entendre amb un sentit avui oblidat de «panorama» o visió general de conjunt.

³ Luis Alberto de Cuenca [2009: 21] suposa, sense donar més dades, que es tracta de la versió de 1949.

⁴ Tot i que alguns autors han relativitzat notablement l'impacte real d'aquesta censura. Veure, per exemple [Kamen, 1998].

Referències

- Luis Alberto de Cuenca (2009). «Los vampiros y el padre Calmet». A *Tratado sobre los vampiros* d'Augustin Calmet. Madrid: Reino de Cordelia.
- Henry Kamen (1998). «Censura y libertad: El impacto de la Inquisición sobre la cultura española». *Revista de la Inquisición*, núm. 7: 109-117.

**Reflexions crítiques sobre les dues dissertacions,
relacionades amb a les aparicions d'esperits i els anomenats vampirs,
que duu a llum recentment el cèlebre benedictí
i famós expositor de la Bíblia
Dom Augustin Calmet**

1. Distingit senyor: Vaig rebre per l'ordinari la de vostra senyoria juntament amb el llibret del nostre Benedictí Dom Augustin Calmet, en que tracta d'aparicions, vampirs, etc. estimant molt a vostra senyoria la diligència, que va fer amb el seu amic, perquè me'l fies en préstec, després d'haver-lo buscat inútilment en totes les llibreries de la cort, per a gaudir d'ell. Dic que aprecio molt de vostra senyoria aquesta diligència, encara que vingui pensionada amb el profund prec (que, per al meu viu desig de complaure a Vostra senyoria té força de mandat) d'exposar a vostra senyoria el meu dictamen sobre el dit llibre, tan segons els fets que refereix, com a la crítica que fa d'ells l'Autor.

2. Conté el llibre dues Dissertacions: la primera sobre les aparicions d'àngels, dimonis, i altres esperits; la segona sobre els revinguts o redivius, en el nombre dels quals entren els vampirs i vricolacs els excomunicats pels bisbes del ritus grec. Vostra senyoria vol sobretot m'expliqui de manera que no sols tracti l'assumpte de les aparicions, sinó també m'estengui amb relació al redivius. I procurant satisfer a Vostra senyoria el més malament que pugui, començaré per la *Dissertació sobre les Aparicions*.

3. Encara que aquesta és una matèria plena d'incertesa, admet algunes regles, o supòsits generals. La primera és, que ni totes les que es refereixen a les històries s'han d'admetre com vertaderes, ni totes reprovar-se com falses. El primer inclou una credulitat nècia; i, la segona cosa una incredulitat impia. Negar les que consten en dos Llibres Sagrats, és impietat declarada. Admetre aquelles i negar totes les altres, és prendre un rumb una mica més que sospitos: car si aquelles són vertaderes, quin fonament pot haver-hi per a negar que en el llarg espai dels segles n'hi hagi hagut d'altres algunes que ho siguin, encara que no constin en els Llibres Sagrats? Estava, per ventura, obligat Déu a donar eixa suprema autenticitat a totes les vertaderes? O estava lligada la seva Providència a no permetre, o decretar alguna aparició, des que aquells Llibres es van escriure?

4. La segona regla és, que ni per a admetre una aparició, per vertadera, és suficient la seva absoluta possibilitat, ni per a rebutjar-la com falsa cal provar la seva absoluta impossibilitat. No el primer; perquè són infinits

Don Augustin Calmet.
Estàtua en guix
procedent de Saint-Dié.
Ajuntament de Munster,
a l'Alsàcia. Fotografia
cortesia de Samuel
Wernain (2007).

els possibles, que no van arribar mai a ser existents. Tampoc la segona cosa; perquè per a negar l'assentiment a algun succés, n'hi ha prou amb la seva inversemblança. I hi ha innumerables inversemblants, encara que possibles. Així la versemblança o inversemblança és el que pertany a la crítica en l'examen dels fets històrics. La possibilitat, i impossibilitat són de la jurisdicció de la física i la metafísica.

5. Tercera regla. L'assentiment o dissens als fets històrics s'han de reglar pel nombre i gravetat dels testimonis que els qualifiquen. Advertint que, quant els fets foren més extraordinaris, o més fora de l'ordre comuna i natural de les coses, tant són menester per a l'assentiment a ells testimonis de major qualificació i pes. En aquesta matèria vaig discórrer amb prou extensió en el discurs primer del cinquè volum del *Teatre Crític*, al qual em remeto.

6. Suposades aquestes tres regles generalíssimes, entraré en la discussió d'alguns pocs fets, triats dels molts, que refereix l'Autòr; i, seran aquells en què se m'ofereixin algunes particulars reflexions, les quals juntes poden formar com un cos d'instrucció general, per a jutjar amb alguna major

probabilitat en aquesta matèria. El que m'és especialment permès, car l'autor, en la *Dissertació sobre Aparicions*, es mostra indecís i sembla deixar a l'arbitri d'altres crítics la determinació a l'assentiment o al dissens, com es veu en el que diu en el número 78 amb les paraules següents:

7. «El meu lector dirà, que jo el deixo en perplexitat i que en comptes de donar-li llum sobre les aparicions dels esperits, només provocho dubtes i incerteses sobre aquesta matèria. Convinc en això. Però jo vull més dubtar que assegurar el que no sé. I si m'atinc al que la meua religió m'ensenya sobre la naturalesa de les ànimes, dels àngels, i dels dimonis, diré, que sent purament espirituals, és impossible que apareguin revestits d'un cos, sigui el que fos sinó és per miracle: suposant, no obstant això, que Déu no els hagi criat capaços d'aquestes operacions, amb subordinació a la seva omnipotent voluntat, que no els permet, sinó rares vegades, posar en execució aquesta facultat de fer-se veure corporalment als mortals».

8. És significatiu que en tan poques línies tres vegades pren moviment cap a distints termes. En les primeres es mostra perfectament dubtós. En les que se segueixen, que comencen: «I si m'atinc», es declara pel partit del dissens a totes les aparicions, en que els àngels, ànimes i dimonis es mostren revestits d'algun cos, sigui el que fos, perquè això és el que li ensenya la seva religió. I en les últimes, des de les paraules «suposant, no obstant això», torna a ficar-se en el dubte. Aquesta completa perplexitat de l'autor m'obre el pas per a exposar les meves particulars reflexions sobre algunes de les aparicions que refereix.

9. A la pàgina 54 cita a Jean Bodin¹, que refereix que un subjecte del seu coneixement des de l'edat de 37 anys tenia un esperit familiar que el dirigia en totes les seves accions, inclinant-lo sempre a les bones i dissuadint-lo les roïnes, en que mereix molt particular atenció el piadós ofici de despertar-lo

Grabat de Jean Bodin

tots els dies a les quatre del matí, perquè s'aixequés a fer oració. També l'avisava de tots els perills que l'amenaçaven perquè els evités. Tots aquests senyals persuadeixen, que aquell esperit era àngel bo, que és consegüent que la persona a qui assistia era d'alta virtut i molt volguda de Déu. Però persona d'alta virtut publicaria ser tan ben servida d'un esperit angèlic? Afegixis a açò el ridícul cerimonial que, quan la persona volia fer alguna acció bona, li tocava l'esperit l'orella dreta; i, quan s'inclinava a alguna roïna, li tocava l'esquerra. I finalment, mereix poquíssim crèdit Jean Bodin, de qui el cèlebre juriconsult Cujas² va dir, que era un autor insolent, que tenia per costum escriure mentides manifestes i l'historiador Camden³, que se servia per a escriure de qualssevol incert rumb.

10. A la pàgina 58 hi ha el conte següent: Un conseller del parlament de París, dormint de nit profundament, va creure veure un jove que, amb veu forta, li va repetir diverses vegades unes paraules d'idioma peregrí que ell no entenia. Però li van fer tal impressió, que, eixint del llit, va encendre llum i les va escriure. L'endemà, després de mostrar allò que havia escrit a diversos subjectes que tampoc ho entenien, va trobar un perit en diverses llengües, que li va dir, que aquelles veus eren siríacques, i el seu sentit aquest: «Retira't de ta casa, perquè avui a les nou de la nit s'ha d'arruïnar». Va creure el consell de l'oracle. Va traure tot el que va poder de l'habitació, la qual, a l'hora assenyalada, va caure al terra. Diu l'autor que és anònim el que refereix aquest cas. Però quina fe mereix un anònim en una notícia d'aquesta classe? Si l'esperit que li va donar l'avís ho va fer d'ordre de Déu, per a què el joguet de donar-li-ho en un idioma ignorat per ell? Aquest sembla un imitació de la falla de l'antic poeta Simònides⁴, de qui s'explica que un altre semblant avís del cel el va fer eixir de sa casa, quan estava pròxima a la ruïna que al moment va patir.

11. A la pàgina 99, sobre la fe del pare Abran⁵ jesuïta lorenès, es refereix que el pare Sinson⁶, cèlebre predicador de la mateixa Companyia, en el silenci de la nit va veure un espectre engegantit que volent parlar-li, el pare el va tallar dient que, a aquella hora, per ser, segons el seu estatut, de silenci, no podia escoltar-lo sense llicència del seu prelat: que si volia tornar la nit següent, tindria obtinguda el permís i podria dir-li el que volgués. Així es va fer. Va tornar l'Espectre la nit següent i va parlar amb el jesuïta. Però aquest, ni al seu Prelat, ni a cap altre subjecte va voler descobrir l'assumpte de la conversa. Només va dir, que li havia parlat coses tan terribles, que no podia fer memòria d'elles sense estremir-se del tot. Afegir l'autor, que des de llavors el P. Sinson va patir una espècie de terror, que el va tenir com infatuat fins a la mort.

12. És de reparar en aquest cas el ridícul escrúpol de no voler escoltar l'espectre sense llicència del prelat. L'estatut li manava abstenir-se de parlar a aquella hora, mes no d'escoltar; i, molt menys a qui venia a parlar-li amb orde, o almenys, permissió del Superior de tots els Superiors. Molt condescendent era l'espectre, quan no va replicar al jesuïta, que l'estatut de la religió no podia impedir-li a ell parlar, perquè no era súbdit d'ella. El que es fa creïble ací és, que la fatuïtat, que des de llavors es va notar en el P. Sinson, ja hauria començat abans i era efecte d'ella aquella absurda representació.

13. En la pàgina 120 es llegeix que un religiós franciscà difunt del convent de Niça, a Provença, anomenat germà Gabriel, es va aparèixer a molts religiosos d'aquella comunitat, per a avisar, que a un mercader de Marsella se li pagués el cost d'un hàbit, que en confiança havia tret de la seva llotja. Alhora que parlava als religiosos, aquets sentien cap a la mateixa part on ell estava un estrèpit importú. Van preguntar-li, per a què feia aquell soroll? que va respondre, que no era ell qui el feia, sinó un esperit maligne, que volia aparèixer en comptes d'ell i destorbar-lo que revelés la causa per la què estava patint. Es deixa conèixer que l'aparició, si era verdadera, s'executava d'ordre de Déu. I sent així, es fa difícil, que permetés a l'esperit maligne fer diligències per a destorbar-la. Es cita un cert autor⁷, que va escriure un llibre d'aparicions; i, el que empren una tal obra, amuntona, sense molta elecció tot el que pot de casos que no estan escrits en altres llibres perquè el seu, encara que en un assumpte tan comú, tingui l'acceptació d'obra nova. El que pot servir d'avís per a la lectura d'altres llibres de la mateixa espècie.

14. Al full 122 refereix el pare Calmet un cas molt recent de la ciutat de Toul⁸ de les circumstàncies del qual es va informar amb tota exactitud i va córrer per tot el país. Una joveneta, del cognom Petit, que servia una senyora principal va començar a sentir i ser inquietada per una cosa que la seguia a totes parts. Imaginant que fóra algun esperit, li va preguntar, qui era, i què volia. Va respondre-li l'esperit, que no temés, perquè ell venia per ordre de Déu i no s'havia d'apartar d'ella fins a complir la penitència que se li havia d'apartar d'ella fins a complir la penitència que se li havia imposat. En efecte, l'esperit se li va fer tan familiar que conversava molt sovint amb la joveneta, cosa que va durar per espai de dos anys. Un dia, preguntat l'esperit per la joveneta, quin estat tenia, li va respondre, que patia en les flames del purgatori; i, per a prova, apartant el vestit, va mostrar el cos tot rodejat de foc, afegint que li presentés un mocador per a deixar en ell un testimoni visible de la veritat del que li deia. Presentant el mocador, li va aplicar l'esperit la mà abrasada, de manera que va quedar en ell estampada una mà com de ferro

roent, amb distinció dels dits, palma, i carp. La mestressa de la joveneta va conservar el mocador fins a la seva mort; i, després va passar a altres mans, que li mostraven a qualsevol, sent vist per tots amb admiració i horror.

15. Però en què va parar tota esta portentosa història? Que a la fi es va saber que tot era faula, a excepció de la impressió de la mà en el mocador, la qual havia fet amb una mà de ferro quelcom encesa un jove ferrador, que tenia comerç amorós amb la joveneta, ocultant-lo amb la fingida aparició d'un difunt. Oh, quant es trobaria d'açò, si s'esgotés bé l'examen de tantes històries com hi ha d'aparicions de follets i de difunts! Ací res he d'afegir de crítica, perquè el pare Calmet declara tot l'engany i conclou la relació amb una reflexió equivalent a què jo acabo de fer.

16. A la pàgina 133, i dos següents es parla molt assertivament dels dimonis que assisteixen en les mines d'or i d'argent, al·legant a l'intent tres autors que diuen que és molt freqüent veure en elles diversos esperits malignes; uns de gran perversitat, que maltracten i, inclús, tal vegada maten als obrers; altres, que enreden, transportant els materials, movent les màquines, etc., però la maniobra dels quals de res serveix. Georgius Agrícola⁹ i Olaus Magnus¹⁰, que són els autors més coneguts dels tres que s'al·leguen, afegixen que moltes mines molt riques s'han abandonat per evitar l'horrible persecució d'aquets tirans. Es compta entre les abandonades la riquíssima d'Anneberg¹¹, on un dimoni, davall de la figura d'un cavall feroç, va matar dotze miners.

17. Però mal persuadiran açò als espanyols americans que mai s'han queixat de que els dimonis els hagin obligat a desemparrar les seves mines. Ben al contrari que esperen més abundància de metall a més profunditat i amb menyspreu dels diables caven tant que sembla no témer trobar-los fins i tot en les proximitats de l'infern.

18. Segueix en la pàgina 136 una matèria molt anàloga a la que acabem de tocar; açò és, dels dimonis que guarden els tresors soterrats. Aquets punt vaig tocar-lo amb prou extensió en el tercer volum de les *Cartes erudites i curioses* – Carta II, des del núm. 14, fins al final – on vaig provar que quant es diu en esta matèria és tot il·lusió. I vaig referir també les abominables supersticions que alguns insensats practicaven per a apoderar-se d'aquests tresors que imaginaven estar sota de la custòdia dels esperits malignes.

19. Ometo moltes altres històries que en l'expressat llibre amuntona el pare Calmet ja de donyets; ja d'aquells esperits, que ací anomenem familiars i

serveixen, es diu, per a transportar als que es valen del seu ministeri llargs espais de terra en brevíssim temps; ja de les transmigracions i vols nocturns de les bruixes als indrets on amb el dimoni celebren les seves assemblees perquè sobre tots estos assumptes he escrit i exercit suficientment a la crítica en unes quantes parts del *Teatre Crític*. I passo a una història d'un altre gènere, que encara que l'autor la insereix a la Dissertació sobre els Vampirs, certament està allí fora del seu lloc per pertànyer dretament a la que precedeix de les aparicions. Aquesta Història, que està copiada de Sant Pere Venerable¹², abat de Cluny, és com se segueix:

20. «Un Noble anomenat Pierre d'Engelbert, després d'haver exercit algun temps la milícia amb reputació d'home de valor i honor, morta la seva dona, es va retirar a l'Orde de Cluny, on a Sant Pere Venerable va referir, que estant un dia en el seu llit ben despert, va veure entrar en l'habitació, on il·luminava la llum d'una clara Lluna, a un anomenat Sancho a qui ell hi havia alguns anys abans enviat a costa seu a servir el Rei Alfons d'Aragó¹³ a la guerra que feia al de Castella. Sancho havia tornat d'aquesta expedició sa i estalvi. Algun temps després va caure malalt i va morir a casa seva. Quatre mesos després de la seva mort es va fer veure com s'ha dit a Pierre d'Engelbert. Estava Sancho totalment nu, a excepció d'un drap, que cobria el que el pudor vol es tingui ocult. Va posar-se a descobrir les brases del foc que hi havia en un brasero o xemeneia, com per a escalfar-se o per a ser més fàcilment reconegut. Pierre li va preguntar qui era. Jo sóc, li va respondre, el vostre servidor Sancho. I a què véns ací? li va preguntar: Vaig, li va dir, a Castella amb molts altres, a expiar el mal que hem fet en l'última Guerra, en el mateix lloc on el vam cometre. Pel que a mi toca, jo he furtat els ornaments d'una església, per la qual cosa he estat condemnat a fer aquest viatge. Vós podeu, senyor, ajudar-me molt amb les vostres bones obres; i la Senyora, la vostra esposa, que em deu encara vuit sous de la resta del meu salari, m'obligarà molt, si en el meu nom els dóna als pobres. Pierre li va preguntar si tenia notícia d'un anomenat Pierre de Fais, que era el seu amic i havia mort poc abans. Va dir-li Sancho que s'havia salvat. I preguntant-li després per Bernier el seu veí, li va respondre, que s'havia condemnat per haver exercit iniquament l'ofici de Jutge. Va afegir Pierre: podreu donar-me notícia d'Alfons, Rei d'Aragó, que va morir fa alguns anys? Llavors, un altre espectre, que Pierre encara no havia vist i que llavors va reconèixer distintament a la llum de la Lluna, li va dir: Sancho no pot donar-vos notícia del Rei Alfons perquè fa poc de temps que està amb nosaltres. Però jo que vaig morir ja fa cinc anys puc dir-vos quelcom; i, és que Alfons va estar amb nosaltres algun temps, però els monjos de Cluny el van traure; ara no sé on és. I parlant després amb el seu company Sancho li va dir, anem-nos

d'ací seguint els nostres companys, que ja és temps de marxar. Sancho va reiterar el seu prec a Pierre, el seu Senyor i va eixir de la casa. Pierre va despertar a la seva dona que dormia en el mateix llit i no havia vist ni sentit res de tot aquest diàleg; i, li va preguntar, si devia quelcom Sancho, a aquell domèstic seu que els havia servit i poc abans era mort. Va respondre-li que li devia encara vuit sous. Amb tal circumstància no va dubtar Pierre que era veritat el que Sancho li havia dit i va donar als pobres els vuit sous, afegint a ells molt del seu cabal, fent dir misses per l'ànima del difunt». I ací s'acaba la història la qual, per descomptat, resoludament tinc per falsa, sense que açò en alguna manera vulneri el respecte degut a sant Pere Venerable.

21. Aquest Sant només refereix el que va sentir Pierre d'Engelbert. I si efectivament ho va sentir, com és just creure, encara que la història sigui fabulosa, no és responsable d'ella el Sant, sinó Pierre d'Engelbert. I per a mi no té dubte que és fabulosa perquè envolta alguna contrarietat a la doctrina que té rebuda l'Església amb vista al Purgatori. Açò és, que hi ha un lloc destinat per a purificar les ànimes que van eixir d'aquest món, sense tota aquella puresa que és necessària per a entrar en la Pàtria Celestial. Açò no sols és un sentiment universal dels Catòlics, sinó que clarament ho insinua el Concili tridentí en la sessió 25 en el Decret del Purgatori¹⁴, per aquelles paraules: «*Purgatorium esse, animasque ibi detentas*», etc. en les quals es manifesta, que hi ha un lloc destinat per a la purificació de les ànimes, el qual s'anomena purgatori i en ell estan detingudes (detens) patint per aquest efecte. Mes si creiem la relació de Pierre d'Engelbert no hi ha tal lloc comú on les ànimes estan detingudes; abans ací caminen vagant en pelegrinatges, per a espiar les culpes en els indrets mateixos on les van cometre.

22. El mateix expressa el Concili florentí¹⁵, quan defineix, que les ànimes dels Sants aconsegueixen perfecta corona en el Cel; les dels pecadors pateixen perfectament el degut càstig; i, les que estan al mig entre dos extrems, habiten en un lloc de turments: *Medias autem esse in loco tormentorum*; la qual cosa literalment significa un lloc comú a totes les ànimes d'aquesta classe mitja¹⁶.

23. Fora d'açò, la relació d'Engelbert està tan plena d'absurds, que gairebé pot passar fins i tot per conte de velles. Es representa el viatge d'aquelles ànimes, això per això, com el que fan els vius, associats per a una romeria, interposant de temps en temps les seves parades (perquè els més estaven detinguts mentre Sancho conversava amb el seu Amo) esperant els uns als altres i animant-se també a caminar, per no fer amb una llarga detenció mala obra als companys, suplint uns les faltes de notícies dels altres, etc.

24. I pregunto. Si aquelles ànimes eren, com se suposa, no més que ànimes, per a què tanta demora, podent posar-se d'un rapidíssim vol en el lloc on anaven destinades? Si de cas postergaven el viatge per retardar el suplici, no vetllava sobre elles la Providència per a impedir-los eixes voluntàries detencions? Pregunto més. D'on venien atrapades eixes ànimes? La del company de Sancho, que ja feia cinc anys que havia eixit d'aquest món, on va estar tot el temps? Si es diu, que així és, com les altres venien d'altres llocs on havien pogut els delictes comesos en ells, perquè sembla s'infereix de la relació de Sancho, que cada ànima els paga on els comet: si açò, repeteixo, es diu, infereixo jo, que l'ànima d'un bergant que va caminar moltes terres unida al cos, dividida d'ell, fa segona estudiantina igual a la primera, encara que no tingui altres culpes que satisfer, sinó les innumerables mentides que haurà vessat en totes parts. I d'on podia saber el company de Sancho, que el Rei, el senyor Alfons d'Aragó, s'havia salvat i que havia aconseguit esta felicitat per les oracions dels monjos de Cluny? Però és llàstima gastar en açò el temps, per poc que sigui. Jo m'imagino, que el bon Pierre d'Engelbert, o estava delirant, quan va fer la relació a San Pere venerable, sense que aquest Sant reparés llavors en el mal estat del seu cap; o, bé un temps havia somiat tot el succés amb una imaginació tan forta, que quedés estampat en el seu cervell com si fos vist; la qual cosa és cert que succeeix tal qual vegada als d'una imaginació vivíssima¹⁷.

25. Del que s'ha dit s'infereix, que el mateix judici que de l'aparició passada s'ha de fer d'una altra de la mateixa classe, deduïda de la Crònica de l'abat d'Ursperg¹⁸, que el pare Calmet refereix immediatament després d'aquella. I el mateix dic de qualsevol altra que inclogui els mateixos absurds.

26. Concluc la matèria de les aparicions amb una altra que porta el mateix autor de la reina de França Caterina de Medicis de qui es diu que, en el punt mateix en què va morir el cardenal de Lorena, va veure pujar la seva ànima al Cel. Cal advertir que, quan la Reina va tenir aquesta visió, res sabia de la mort del cardenal. Va saber-ho després i es va trobar que la visió i la mort van coincidir en el mateix moment.

27. Però molt d'una altra manera refereix el cas el continuador de la Història Eclesiàstica de l'Abad Fleury¹⁹, el qual no expressa tal coincidència sinó que dóna a entendre suficientment que la pretesa visió va ser posterior a la mort; i, fins i tot a la notícia que la reina va tenir d'ella i que la tal aparició no va ser més que extraviament d'una imaginativa alterada. El mateix autor refereix, que la reina, sabuda la mort del cardenal, va dir a un confident seu, parlant del cardenal difunt, que «havia mort el pitjor de tots els homes», cosa que no

diria, si estigués persuadida que efectivament havia vist volar la seva ànima al cel. Ni (diguís la veritat) la virtut del cardenal de Lorena era tanta, que es fes persuasible que la seva ànima en el moment que es va desprendre del cos, entrés en el cel, sense aturar-se una mica o molt en el purgatori. Però passem ja als vampirs.

28. Amb molta raó adverteix el pare Calmet en el pròleg de la seva dissertació sobre els vampirs i vricolacs que en ells es descobreix una nova escena desconeguda a tota l'antiguitat. Perquè cap història ens presenta cosa semblant en tots els segles passats. Afegeix, que ni en l'era present, en altres regnes, més que l'Hongria, Moràvia, Silèsia, Polònia, Grècia i Illes de l'Arxipèlag.

29. Trobin-se, de fet, en les històries alguns redivius o com els anomena el francès revinguts (*revenans*), ja vertaders, ja fingits, açò és, ressuscitats miraculosament o dels que fabulosament es conta que ho van ser; però amb la màxima desigualtat en el nombre i la màxima diversitat en les circumstàncies. En les històries es llegeix d'alguns pocs, que la Virtut Omnipotent va revocar a la vida pels precés d'alguns grans serfs seus. Es llegeixen també resurreccions aparents, per il·lusió diabòlica. Es llegeixen, en fi, resurreccions, que ni van ser executades per miracle, ni simulades pel dimoni, sinó fingides pels homes pertanyents ja al primer gènere, ja al segon, perquè en un i a l'altre s'ha mentit molt; dic en matèria de miracles, i en les de fetilleries. Però totes aquestes resurreccions, ja verdaderes, ja fingides, fan un curtíssim nombre respecte de les quals es compten dels regnes a dalt expressats, on formiguegen els redivius, de manera que segons les relacions, hi ha més ressuscitats en ells de seixanta, o setanta anys a aquesta part, que va haver-hi en tots els de la cristiandat des que Crist va venir al món.

30. Les circumstàncies també són en tot diversíssimes. El primer és que, encara que els habitants d'aquelles províncies refereixen les seves resurreccions com molt verdaderes i reals, no les tenen per miraculoses. Açò és, no imaginem que siguin obres de Déu, com a autor sobrenatural, sinó efectes de causes naturals. Encara que en aquesta part no s'expliquen tan categòricament com per no deixar lloc a pensar que conceben en elles alguna intervenció del dimoni. Són tan ignorants aquells nacionals que potser confonen un amb un altre. Potser hi ha entre ells diferents opinions sobre l'assumpte. M'inclino que els més ho jutgen mera obra de la naturalesa. I entre aquets sembla que alguns no tenen els vampirs per enterament difunts, sinó per morts a mitges. Ells s'expliquen tan malament i

amb tanta inconseqüència en les seves explicacions, que no es pot fer peu fix en elles.

31. La segona cosa és que les resurreccions dels vampirs sempre són *in ordine ad malum*; açò és, per a maltractar els seus conciutadans, als seus mateixos parents, tal vegada, els pares als fills els fereixen, els xuclen la sang, no poques vegades els maten. Un Vampir només es suficient per a consternar una ciutat sencera amb el territori veí.

32. La tercera, així com suposen que els vampirs no són perfectament morts, també els atribueixen unes resurreccions imperfectes. Ells ixen dels sepulcres i vaguen pels llocs. Amb tot, els sepulcres es veuen sempre tancats, la terra no està remoguda, ni la làpida apartada. I quan, pels senyals que ells han recorregut o inventat, arriben a persuadir-se que el Vampir que els inquieta és tal o qual difunt, obren el seu sepulcre i en ell troben el cadàver no sols, segons diuen ells, sense putrefacció ni mal cap olor, encara que hagi mort i li hagin enterrat vuit o deu mesos abans, sinó amb les carns senceres, amb el mateix color que quan vius, els membres flexibles i perfectament fluida la sang.

33. Sembla que aquells bàrbars nacionals no troben dificultat en què el vampir estigui a un mateix temps en dos llocs; açò és, en el sepulcre, com els altres morts i fora del sepulcre, molestant als vius. És veritat, que els successos que refereixen són tan diversos que en uns es representa aquesta duplicada ubicació i en altres que van, i vénen, que surten dels sepulcres a fer les seves corregudes i se'n tornen a ells al seu arbitri. De manera que alternen com volen els dos estats de morts i vius.

34. Algunes vegades el vampir fa la bona obra d'avisar a alguns de la seva mort propera. Açò executa, entrant on hi ha un convit; assentant-se a la taula com si fos un dels convidats, encara que ni menja, ni beu. Doncs a què ve allí? A clavar la vista en aquest o aquell què està a la taula, fer-li algun senyal o gest, la qual cosa es té per pronòstic infal·lible de que aquell a qui mira, després haurà de morir.

35. Quants als senyals per els quals coneixen el vampir que els incomoda, trobo prou varietat en el meu autor perquè posa dos diferents. Una en una part del seu llibre, una altra en una altra, segons les diverses relacions que tenia de diferents subjectes. A la pàgina 302 es posa el següent ritu per a l'examen. Es tria un jove de tan curta edat, que s'hagi de presumir que no va tenir mai obra venèria i se'l posa en un cavall negre que tampoc hagi fet ús

de l'altre sexe de la seva espècie; Fer-lo passejar pel cementeri de manera que toqui totes les lloses. Si resisteix el cavall xafar-ne alguna per més que l'esperonin o el fustiguin, es té per senyal indubtable que allí està soterrat el vampir que es busca. Però a la pàgina 423 es llegeix una altra molt diferent. Reconixeran al cementeri totes les fosses i aquella en la qual noten dos o tres, o més forats del gruix d'un dit, donen per infal·lible que és l'hostalatge del vampir.

36. Emperò, o aquets indicis tal vegada falsegen, o ni un ni un altre es practica en algunes parts. Perquè, en un dels molts successos que l'autor refereix, veig que la diligència que es va fer per a descobrir el vampir va ser obrir totes les fosses per a veure quin cadàver tenia les circumstàncies que he dit a dalt. Puix aquestes són les que últimament decideixen que s'usi d'aquesta que d'aquella pràctica en la recerca del Vampir.

37. Descobert aquest, l'arbitri que es pren per a alliberar-se de la seva persecució és donar-li segona mort o matar-lo més, per no considerar-lo suficientment mort. Però aquesta segona mort és cruel, adés perquè pensen que tot això cal per a acabar amb ell, adés per semblar que els danys que ha fet mereixen un suplici molt rigorós. L'empalen per tant, però no sempre segons la pràctica de Moscòvia on als grans facinerosos són clavats en una fusta punxeguda que els travessa el cos, de manera longitudinal. Almenys a alguns els trenquen amb la fusta el pit fent eixir la punta per l'esquena. Tanmateix aquest remei no sempre és eficaç perquè a alguna el deixa amb vida. I ja s'ha vist vampir que, travessat el pal pel pit de part a part, feia mofa dels executors, dient que els hi agraiïa que li deixessin aquell pal per a espantar els gossos. Quan aquesta diligència és inútil fan ús de l'últim recurs que és cremar-los. De manera que els redueixen a cendres. I així cessa el dany i la por de la seva continuació.

38. Potser vostra senyoria al passar els ulls per tot el que porto escrit dels vampirs, imaginarà estar llegint un somni o una barreja de diversos somnis. O que els que d'aquells països ministraren aquestes notícies serien homes ebris que tenien trastornat el cervell amb els vins d'Hongria i de Grècia. Perquè qui no veu que en aquets contes de vampirs s'emboiquen tres impossibles? El primer: mantenir-se el vampir viu en el sepulcre, no sols molts dies sinó molts mesos. D'un o d'un altre es diu que va aparèixer després d'alguns anys. Segon impossible: eixir del sepulcre sense apartar la llosa ni remoure la terra, la qual cosa sembla no pot fer-se sense verdadera penetració del cos del vampir amb l'interposat de la terra i la pedra. Tercer, de la mateixa espècie: la tornada del vampir al sepulcre que tampoc pot ser

sense penetració, per intervenir el mateix destorb.

39. Si es diu que en aquestes maldats dels vampirs res hi ha de realitat sinó que tot és il·lusió diabòlica, no per això s'eviten grans dificultats que fan la cosa totalment inversemblant. Com només durant els últims seixanta anys o poc més es veu aquest rar fenomen? Com només en les regions a dalt anomenades i no en altres? Com Déu, contra el que constantment experimentem de la seva benigníssima providència, dóna per a aquella tirànica persecució d'aquelles gents tanta llicència al dimoni? No es veu que per aquests mitjà pretengui introduir algun nou error contra la fe, ni hi ha notícia que algun vampir s'hagi ficat a predicant. L'avís que els vampirs donen a molts de la seva mort propera és molt oposat a la màxima diabòlica que suggereix, quant pot, per a adormir-nos en la confiança d'una llarga vida, perquè la mort ens agafi sense preparació.

40. D'altra banda, pretendre que per vertader miracle els vampirs que es conserven vius en els sepulcres o morts com els altres ressuscitin, és una extravagància indigna de que fins i tot es pensi en ella. Quina finalitat es pot imaginar per a aquests miracles? Per què s'obren només en el temps indicat? Per què només en les regions expressades? S'han vist resurreccions miraculoses. I no sols s'han de creure les que consten de l'Esclusura mes altres algunes, encara que no tinguin el grau de certesa infal·lible que aquelles. Però en aquestes resurreccions s'ha manifestat algun sant motiu que Déu va tenir per a obrar-les. En les dels vampirs cap es descobreix. Tant nombre d'elles com mai es va veure és suficient per a donar-les per fabuloses. En consta, de fet a l'Evangelí que quan Crist va ressuscitar, van ressuscitar molts sants i es van aparèixer a molts vius: *Multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt... et apparuerunt....* Però només en aquest cas tan particular, tan privilegiat, tan digne per la seva celsitud de ser acompanyat d'altres prodigis com la gloriosa resurrecció del Redemptor, es van veure les altres moltes resurreccions. Sobre això suficientment es deixa conèixer en l'Evangelí el motiu que va ser per a testificar la resurrecció de Crist. Afegeixo que si les resurreccions dels vampirs són vertaderes, fins i tot són més prodigioses que les d'aquells sants car, a més de la sobrenatural restitució de la vida comuna a unes i altres, s'afegeix en aquelles una circumstància miraculosa, que no va haver-hi en aquestes. L'Evangelí ens adverteix que perquè els sants ressuscitats durant el temps de la resurrecció de Crist sortissin a aparèixer a molts en la ciutat de Jerusalem, es van obrir els sepulcres: *Et monumenta aperta sunt, et multa corpora* Per a açò no era necessari rigorós miracle bastant per a obrir els sepulcres l'ordinari i natural ministeri dels Àngels. Però perquè els vampirs eixissin

dels sepulcres, com es diu que surten sense moure'ls, és necessari sobre el miracle de la resurrecció, el de la penetració.

41. Tot això està molt ben discorregut. Però què prova tot això? Que són fabuloses aquestes resurreccions i tota la resta que es conta dels vampirs? Convinc en això. Però prova que no hi hagi moltes relacions unànimes i concordes vingudes d'aquells països que es diuen infestats del vampirisme. Unànimes i concordes dic en que hi ha tals vampirs que ixen dels sepulcres a contorbar els pobles, maltractar i inclús matar els habitants; i, què s'utilitzen les precaucions que he dit per a alliberar-se d'aquesta persecució? Això de cap manera ho proven les exposades reflexions. Abans no sols és certíssim que hi ha moltes d'aquestes narracions sinó que algunes estan legalment autoritzades amb tota la solemnitat i formalitats que demana el dret. De tot açò hi ha testimonis molt fidedignes en el llibre del pare Calmet.

42. Però com s'explica en el que hagi d'una banda tals narracions ben autoritzades i per una altra siguin enterament falses les prodigioses aparicions dels vampirs? Aquesta no és una gran dificultat per als que penetren de quantes extravagàncies, despropòsits i quimeres és capaç la imaginació de l'home quan arriba a fer molt forta impressió en ella algun objecte. Aquesta és una potència generativa de monstres de totes les espècies, trobant-se en circumstàncies que l'exciten a explicar aquesta infeliç fecunditat. Fins i tot l'informe clar dels sentits corporis és ineficaz per a esborrar les seves sinistres impressions. I açò és, al peu de la lletra, el que passa en la ridícula creença del vampirisme, com demostra clarament un cas del qual va ser testimoni ocular el cèlebre botànic Joseph Pitton de Tournefort²⁰ i ho va escriure en la relació del seu *Viatge de Llevant*.

43. Estant el citat Tournefort a l'Illa de Mikonos, que és una de les de l'Arxipèlag, va succeir que van matar allí un pobre paisà, sense saber-se com ni qui. Dos dies després de ser enterrant, es va anar escampant el rumor que el veien passejar de nit; que entrava a les cases, trencava portes i finestres, trastornava els mobles; i, feia moltes altres maldats. Va anar prenent cos la idea fins a fer-se creure fins i tot per la gent més formada. I, a la fi, van convenir tots en que el paisà mort era d'un vricolac que els inquietava. Faig notar que als mateixos que anomenen vampirs a Hongria, Silèsia, etc. donen el nom de Vricolacs a Grècia o només hi ha alguna lleu diferència entre aquests i aquells. Van celebrar-se algunes misses per a evitar el dany, sense que el paisà s'esmenés. Després de moltes assemblees dels principals del poble es va resoldre que, seguint no sé quin cerimonial

antic, s'esperaria a què passessin nou dies després de l'enterrament per a fer noves diligències.

44. Al desé dia es va dir una missa en la capella en la qual restava enterrat a fi d'expel·lir al diable que creien ficat en ell. Va ser desenterrat el cos després de la missa, i li van arrancar el cor. Va assistir Tournefort els seus companys de viatge a tot molt de prop amb. El cadàver era tot fetor i podridura. Amb tot, els illencs porfidiejaven en que mantenia el seu natural color, que la sang estava líquida i rubicunda, encara que Tournefort i els seus companys no veien més sang que una massa de roinèssim color coagulada. I el que havia arrancat el cor assegurava que al tacte havia reconegut el cos calent.

45. La resolució, que després van prendre va ser cremar el cor. Però aquesta diligència de res va servir, perquè el vricolac prosseguia en les seves maldats i, fins i tot pitjor que abans, perquè maltractava a cops als veïns. En totes les cases entrava a molestar-los exceptuant la del Cònsol, on estava allotjat Tournefort amb els seus companys. Tota l'illa estava en una confusió terrible. Tots tenien pervertida la imaginació. Els de millor enteniment patien la mateixa extravagant impressió, que els altres. Per carrers i places tot era sonar en crits: el vricolac, el vricolac. Es veien famílies senceres abandonar les seves cases i molts retirar-se a zones rurals. Tournefort i els seus companys tots els matins sentien noves insolències del vricolac. Gairebé tothom es queixava d'algun nou insult i, fins i tot, l'acusaven que cometia pecats abominables. Però nosaltres callavem, diu el mateix Tournefort, perquè si mostràrem dissentir dels seus contes, ens tractarien d'infidels.

46. Finalment tot va dur cap a l'últim remei que era reduir a cendres el cadàver. Va fer-se així. I des de llavors no es van sentir més queixes del vricolac.

47. Aquest fet mostra quant diferent és la Grècia moderna de l'antiga que de la més alta saviesa va declinar a l'última barbàrie. Aquesta gran revolució va fer en aquells esperits la dominació Otomana. L'experiència ha mostrat sempre que el jou que es carrega sobre la llibertat, oprimeix també la raó. I açò jutjo va voler significar Homer quan va dir que Júpiter treu la meitat de l'enteniment als esclaus. La ceguera mateixa que va fer delirar als illencs de Mikonos en el succés referit, imaginat contra l'informe dels seus propis sentits, un rediviu que no va haver-hi, manté constant en aquella part de l'Europa la destinada opinió dels seus vricolacs.

48. Però una altra hi ha en la mateixa regió no menys absurda, encara que no tan general, perquè només afecta els cristians que segueixen el ritus grec. Aquests cismàtics, per a persuadir que la seva església i no la llatina és la vertadera, publiquen que en els que són excomunicats pels seus bisbes, es nota generalment un efecte de l'excomunió que no es veu en els excomunicats pels pastors de l'Església Romana. I és que aquells mai es corrompen en els sepulcres, a menys que després de morts els absolguin. I en aquest cas, al mateix moment de l'absolució són reduïts a pols. No per això neguen que, de vegades la incorrupció dels cadàvers és indicatiu de santedat. Però assenyalen una notable diferència entre els incorruptes per santedat i els que ho són per l'excomunió. I és que aquells, a més de conservar-se en el seu natural color, dimensió i textura de cos, exhaleu bon olor; al contrari d'aquests que s'inflen com a tambors, tenen mal color i pitjor olor.

49. Afegeixen que aquests que moren excomunicats, moltes vegades s'apareixen als vius, tant de dia com de nit, els criden, els parlen i els molesten. Però observen no respondre'ls a la primera crida, esperant que els cridin per segona vegada perquè el que no crida més que una vegada diuen que és vricolac. Però, excomunicat, si fa segona crida.

50. Per dos mitjans s'alliberen de la impertinència d'aquests. El primer el que practiquen amb els Vricolacs; açò és, cremar els cadàvers. El segon és l'absolució; la qual, segons alguns casos que es refereixen, no sembla refusen aquells bons bisbes cismàtics, fins i tot als morts que saben van eixir d'esta vida en pecat mortal, havent-hi intercessors quelcom eficaços.

51. Veu ací presentat amb la major claredat i en el millor ordre que he pogut el que hi ha en la Dissertació del pare Calmet sobre els vampirs d'Hongria, Polònia, etc. els vricolacs i excomunicats de Grècia, que no sé si anomenar tres espècies de redivius o no més que dos o una sola. La veritat és que entre vampirs i vricolacs gairebé no veig cap diferència, sinó molt accidental, qual n'hi ha també entre vampirs i vampirs, segons els diversos casos que es refereixen d'ells. Però els excomunicats sembla que fan d'alguna manera una classe a part, ja sigui perquè la causa de la seva reviviscència, açò és, l'excomunió, és molt diferent, ja perquè es mescla en ella l'interès de la religió, prenent els cismàtics del ritu grec provar, amb el rar efecte que atribueixen a les excomunionis dels seus pastors, que la seva és la vertadera església. És veritat que hi ha d'altra banda una circumstància que acosta molt aquests a aquells. És el fet que s'alliberen de la persecució d'uns, i altres cremant-los. Perquè la identitat del remei mostra, que en cas que no

sigui la mateixa, no és molt dissemblant la malaltia.

52. Quant a fer judici de la veritat o de la ficció del que es diu de vampirs, vricolacs i excomunicats tots els tinc pel mateix; que és falòrnia, il·lusió i quimera. Aquest és també el dictamen del pare Calmet, el qual, a la pàgina 452, pronuncia la seva sentència de la forma següent:

53. «Que els vampirs o revinguts de Moràvia, Hongria, Polònia, etc. de qui es narren coses tan extraordinàries, tan especificades, tan circumstanciades, tan revestides de totes les formalitats capaces de fer-les creure i provar-les jurídicament en els tribunals més exactes i severes; que tot el que es diu del seu retorn a la vida, de les seves aparicions, de la torbació, que causen en les poblacions i en les zones rurals; de la mort que donen a les persones, xuclant-los la sang o fent-los senyal perquè els segueixin; que tot açò no és més que il·lusió i efecte d'una impressió forta en la imaginació. No es pot citar cap testimoni judiciós, seriós i no preocupat, que testifiqui haver vist, tocat, interrogat, examinat amb sang freda aquests revinguts i pugui assegurar la realitat del seu retorn i dels efectes que se li atribueixen».

54. Confirma fortament aquest dictamen una carta que el pare Calmet diu haver rebut del R. P. Sliwiski, visitador de la Província dels religiosos de la Missió de Polònia, en la qual, després de dir-li que a Polònia està la gent tan persuadida de l'existència dels vampirs que quasi mirarien com a heretges els que no ho creuen i que hi ha molts fets que s'admeten com incontestables, citant per ells una infinitat de testimonis, prossegueix així: «Però jo em vaig prendre el treball d'anar a les fonts i examinar els que se citaven per testimonis oculars i vaig veure que no va haver-hi persona que gosés afirmar haver vist els fets de que es tractava. I que tot això no era més que deliris i imaginacions causades per la por i relacions falses». I després de citar el pare Calmet les paraules que acabo de copiar de la carta del missioner polonès, conclou d'aquesta manera: «Així m'escriu aquest savi i religiós sacerdot».

55. No serà fora de propòsit afegir que havent-se, escampat fa pocs anys a França la fama dels vampirs, el rei cristianíssim²¹, desitjós d'esgotar la veritat, va ordenar al duc de Richelieu, el seu ambaixador a la cort de Viena²², que s'informés del que hi havia en la matèria. El duc, després de preguntar a diverses persones, va respondre que era certíssim el que es referia dels revinguts d'Hongria. Aquesta resposta no va aconseguir l'aprovació dels molts i entenimentats crítics que hi ha a París. Per això el sobirà va enviar nova ordre i més concreta a l'ambaixador que fes noves i

El duc de Richelieu vestit de cavaller de l'Orde de l'Esperit Sant, por Francesco Schiaffino (1748), museu del Louvre. Fotografia cortesia de Marie-Lan Nguyen (2006).

més exactes diligències per a assegurar-se de la realitat. Va fer-les i d'elles va resultar que el seu segon informe al cristianíssim va ser molt diferent del primer, coincidint aquell amb el que al pare Calmet va escriure el missioner polonès.

56. Així el pare Calmet, com el Missioner, atribueixen la vana creença del vampirisme únicament a l'alterada imaginació d'aquelles gents. Però jo estic persuadit que s'ha d'agregar a aquest altre principi o concausa que no té menys part, o potser en té més que aquell en el fenomen. Vull dir, que aquest error no és només efecte de la il·lusió, sinó també de la mentida. No sols intervé en ell engany passiu, sinó també actiu. Hi ha, no sols enganyats, sinó també enganyadors. Convinc que en aquelles regions on es s'informa de l'espècie del vampirisme hi ha molts insensats als que ara un terrific

pànic, adés una cert esverament de la imaginació representen l'existència dels vampirs. Però crec que hi ha també en igual i major quantitat mentiders que, sense creure que hi hagi vampirs, narren mil casos de vampirs, dient que els van sentir o van veure; i, armen successos fabulosos revestits de totes les circumstàncies que a ells se'ls antulla.

57. Ja en altres parts he advertit que, sent tan comú la inclinació dels homes a la mentida, que va donar motiu al sant rei David per a proferir la sentència que tot home és mentider: *Omnis homo mendax*, aquesta inclinació és molt més forta respecte d'aquelles mentides en què es fingeixen coses prodigioses i preternaturals. Perquè hi ha en aquestes narracions un cert delit que incita a la ficció més que en les comunes i regulars. Fins i tot subjectes que en les darreres són suficientment veraços, ja pel plaer de ser escoltats pels que l'envolten amb una espècie d'admiració i sorpresa, ja per la vanitat que en alguna manera els particularitza i eleva sobre els altres per haver-los el cel triat per a testimonis de coses que estan fora del curs regular de la naturalesa, cauen en la temptació de mentir en aquestes, encara que veraços en les de la classe comuna i trivial.

58. De quin altre principi sinó d'aquest vénen tants miracles suposats, tantes possessions diabòliques, tantes fetilleries, tantes visions d'espectres, tantes aparicions de difunts? En totes aquestes aparicions hi ha quelcom de realitat, però molt més de ficció. Hi ha miracles vertaders, però molt major el nombre dels imaginats o fingits. Hi ha possessions verdaderes. No obstant això per a un endimoniat o endimoniada que realment ho és, hi ha cent i fins i tot moltes més, que menteixen ser-ho. Hi ha fetilleres, hi ha aparicions de difunts, etc. Però tot el que hi ha és moltíssim menys i és quasi res en comparació del que es menteix.

59. I no puc assegurar que Déu una, o una altra vegada no hagi permès al dimoni prendre l'aparença d'algun difunt per a fer les maldats que es compten dels vampirs. Qui pot esgotar els rums i fins per quina obra açò o allò la Providència? Però asseguraré que les coses que es compten dels vampirs, repugnen al concepte que de la benignitat, majestat i saviesa divina ens inspiren les Sagrades Lletres, els sants pares, els homes més doctes i de millor judici que té l'Església. Així tot el que puc tolerar és que hi hagi hagut un o un altre vampir, o diable que hagi representat ser-ho. La multitud d'ells que s'explica és faula o mera imaginació. Els més vampirs hauran estat picardiosos i picardioses que, amb el terror que infonen a les gents, obren pas lliure a les seves maldats. Que és així mateix el principi d'on va venir la multitud de follets. Hauran estat també vampirs ratolins i

gats, que entremaliegen de nit. Hauran estat altres bèsties que per algun accident s'inquieten. Hauran estat onades de vent que colpegen portes o finestres mal ajustades. Hauran estat altres cent mil coses que, sent molt del món en què vivim, a gent tímida i de cap reflexió representen ser coses de l'altre món.

60. Entre aquests aterrits amb aquestes vanes imaginacions hi haurà alguns als que el continu vapor vagi debilitant i consumint fins a fer-los emmalaltir i morir. I aquestos seran aquells dels que es diu que els vampirs els xuclen la sang. Tal vegada, el vampir que s'asseu a la taula on hi ha convit serà un bergant que, sabent les necieses d'aquella gent, en l'arbitri de fingir-se vampir, troba un mitjà admirable per a entremetre's. Això de que no menja, ni beu és mentida; que es forja després per a defendre's dels que es burlen de la seva bestiesa a deixar-se enganyar pel bergant. Finalment, es pot donar per cert que de fatuïtats i mentides es compon tot el rumor que hi ha escampat de vampirs, vricolacs i excomunicats.

61. Per consegüent, també s'ha de creure que dos gèneres de gents van ser testimonis en les informacions jurídiques que es van fer sobre aquelles aparents revivències. Açò és, fatus i mentiders que s'arribaria la poca advertència o sagacitat dels jutges, com pels mateixos principis s'ha trobat ser fals molt del que per testimoniacions autèntiques es va creure en altres matèries. A mi se'm va enviar de Navarra, copiada puntualment, la informació legal del prodigi de la nena d'Arellano, cregut per tant en tot aquell regne. Jo, a cent llegües de distància, vaig olorar la trampa i en què consistia. I per les regles que vaig donar per a fer més segur examen es va trobar ser el prodigi fàbrica de dos mentideres, una de les quals era la mateixa nena. Quantes informacions jurídiques de miracles es van fer que després, a més rigorosa prova, van flaquejar! D'algunes puc parlar amb certesa. Una em va fiar un cert senyor bisbe que havia fet el seu provisor, home bo i docte, però senzill. I ben examinada li vaig fer veure a sa il·lustríssima com en ella mateixa per tres circumstàncies es feia palpable en part la falsedat, en part l'al·lucinació dels testimonis. Si les proves dels miracles es feren amb el rigor que a Roma per a les canonitzacions, cap crítica hauria de mossegar en elles.

62. Finalment, he de repetir ací com és de necessària la seva memòria en l'assumpte present l'advertència que ja vaig fer en una altra part dels meus escrits, que les prevaricacions de la imaginació respecte a objectes que causen terror i espant, són summament contagioses. Un il·lús fa quatre il·lusos, quatre vint, vint cent. I així, començant l'error per un individu, en molt

curt temps ocupa tot un territori: *Viresquè acquirit eundo*. Açò va succeir, sens dubte, en l'espècie dels vampirs. I el que va succeir o succeeix avui a Hongria, Moràvia, Silèsia, etc. amb relació als vampirs, és el mateix que en altres paratges i en altres temps va succeir amb vista a fetillers i bruixes. En algunes parts d'Alemanya va haver-hi durant algun temps inundacions de bruixes que ja sembla han desaparegut. En el Ducat de Lorena va succeir el mateix. Nicholas Remy, que va escriure el *Malleus Maleficarum*²³, va omplir el món d'històries de bruixeries i fetilleries d'aquell país. El pare Calmet, que en ell va nàixer i va habitar o habita encara si viu²⁴, diu en el Pròleg de la seva Dissertació sobre els vampirs, que avui ja no se sent ni es parla una paraula a Lorena de bruixes, ni fetillers. Més, o menys, la mateixa variació s'ha notat en altres terres. De què va dependre aquesta? De ser més reflexius en aquest segle els que componen els tribunals que en els passats.

63. En els temps i territoris en que va regnar aquesta plaga, va haver-hi molta credulitat en els que rebien les informacions. Molta neciesa en els delators i testimonis. Molta fatuïtat en els mateixos que eren tractats com a delinqüents. Els delators i testimonis eren, normalment, gent rústega; entre la qual, com es veu a totes parts, és comuníssim atribuir a fetilleria mil coses que en cap manera excedeixen les facultats de la naturalesa o de l'art. El nimi ardor dels procediments i freqüència dels suplicis trastornaven el cervell de molts miserables, de manera que després que es veiessin acusats bonament creien que eren bruixots o fetillers; i, creien i confessaven els fets que els eren imputats, encara que enterament falsos. Aquest és efecte natural del massa terror que trastorna el cervell d'ànims molt apocats. Alguns jutges eren poc menys crèduls que els delators i els delatats. I si fossin del mateix caràcter els de avui, avui hi hauria tants fetillers com en altres temps.

64. Estic ferm en el judici que les mateixes causes han concorregut en l'espècie dels vampirs. Algun mentider va inventar aquesta falòrnia: altres el van seguir i la van escampar. Escampada, va inspirar un gran terror a les gents. Aterrits els ànims, no pensaven en una altra cosa, sinó en si venia algun vampir a xuclar-los la sang o torçar-los el bescoll. I posats en aquest estat, qualsevol estrèpit nocturn, qualsevol indisposició que els sobrevingués, l'atribuïen a la malignitat d'algun vampir. Suposo que alguns i no pocs deliberadament inventaven i referien històries de vampirs, donant-se per testimonis oculars dels fets. Infectada d'aquesta epidèmia tota una província, com podien faltar materials per a moltes informacions jurídiques?

65. He obeït a vostra senyoria fent el menys malament que vaig poder la crítica del llibre del pare Calmet, el qual, per mà de vostra senyoria, restituiré al seu amo en la primera ocasió que tingui per a això. I desitjo tenir moltes de servir a vostra senyoria a qui guardi Déu, etc.

Notes

¹ Jean Bodin (Angers, Anjou, 1529/30 - Laon, Illa de França, 1596). Filòsof, polític i jurista. A l'original figura la versió castellanitzada de Juan Bodino. Un dels aspectes més foscos en la trajectòria de Bodin són els seus relats sobre bruixeria. A *De la Démonomanie des sorciers* (1580), que va veure diverses edicions amb el títol de *Fléau des démons et des sorciers*, recomana la tortura com a mètode per a confirmar la culpabilitat de bruixeria fins i tot en discapacitats i infants. Afirma que no es pot condemnar una bruixa erròniament si es segueixen els procediments correctes i que era suficient la sospita per a turmentar l'acusat, car els rumors pel que fa a bruixes eren gairebé sempre veritables.

² Jacques Cujas, o de Cujas, conegut també per Jacob Cujacius i Jacobi Cujacii (Tolosa de Llenguadoc, 1520 o 1522 - Bourges 1590). A l'original la versió castellanitzada Cujacio.

³ William Camden (1551 – 1623), historiador britànic, però no tenim constància de la referència. Feijo diu Candén.

⁴ Simònides (vers 556 - 468 aEC) nascut a l'illa de Ceos, d'on pren sobrenom, poeta líric grec i un dels creadors de l'Art de la Memòria. Aquí Feijoó Es refereix a la història narrada per Ciceró a *De oratore* (ii. 86) ocorreguda suposadament l'any 500 aEC. El patró de Simònides, Scopas, va retreure-li durant un banquet que dediqués massa espai als dioscurs – fills de Zeus i Leda, Càstor i Pol·lux – en una oda que celebrava la victòria de Scopas en una cursa de carros. Scopas va renunciar a pagar la totalitat dels honoraris i va dir-li a Simònides que demanés als dioscurs la resta. Poc després, van anunciar a Simònides que dos homes joves volien parlar amb ell i, just quan va deixar la sala del banquet per anar-hi a parlar, el sostre va ensorrar-se matant a Scopas i als seus convidats. El que sembla que es cert es que es va produir algun desastre que acabar amb la família Scopadae.

⁵ Nichocas Abran (1589 – 1655), autor de *Historia Univenitatis et Collegii Mussipontani quam conscripsit P. Abram, S.J., ab institutione ad annum 1650* (Bibliothèque municipale de Nancy, MS. 923 (41)), 210 f.

⁶ Pierre Sinson o *Petrus Sinsonius* (? -1605) natural d'Orleans, professor de teologia i dialèctica de l'Acadèmia Mussipontana, a Pont-à-Mousson, Lorena.

⁷ Es refereix al teòleg normand Noël Taillepied (1540 - 1589) autor de *Traite de l'apparition des Esprits* (1602).

⁸ Ciutat de Lorena.

⁹ El seu nom vertader era Georg Pauer (1494 - 1555), però fou llatinitzat segons els costum de l'època. Se'l considera el pare de la mineralogia.

¹⁰ O bé Olaus Magni o Olaus Magni Gothus (1490 – 1557) a Roma (Itàlia) escriptor, cartògraf i clergue suec, pioner en estudis històrics i antropològics sobre el nord d'Europa.

¹¹ Petita localitat que pertany al municipi de Kungsbacka, al districte de Halland, Suècia.

¹² Pierre de Montboissier, anomenat Pierre le Vénérable (vers 1092 – 1156) i autor de *De miraculis libri duo* Feijoo li fa el tractament habitual de santedat, però mai va ser canonitzat formalment.

¹³ Alfons I d'Aragó, anomenat el Bataller (vers 1073 - 1134).

¹⁴ Decret sobre el purgatori, sessió XXV, 3 i 4 de desembre de 1563.

«Ja que l'Església Catòlica, il·lustrada per l'Esperit Santa recolzada en les Sagrades Lletres i en l'antiga tradició dels Pares ha ensenyat en els sagrats Concilis i últimament en aquest ecumènic Concili que hi ha el purgatori i que les ànimes allí detingudes són ajudades pels sufragis dels fidels i particularment per l'acceptable sacrifici de l'altar; mana el sant Concili als bisbes que diligentment s'esforcen perquè la sana doctrina sobre el purgatori, ensenyada pels sants Pares i sagrats Concilis sigui creguda, mantinguda, ensenyada i en totes parts predicada pels fidels de Crist. Davant, emperò, del poble rude, excloguin-se de les predicacions populars les qüestions massa difícils i subtils, i les que no contribueixin a l'edificació [vegis 1 Tim. 1, 4] i de les que la major part de les vegades no se segueix acreixement algun de pietat. Igualment no permeten que siguin divulgades i tractades les matèries incertes i que tenen aparença de falsedat.

Aquelles, emperò, que toquen a una certa curiositat i superstició, o saben a maldestre lucre, prohibeixin-les com a escàndols i pedres d'entropessar per als fidels...». Traducció de l'autor.

¹⁵ El Concili de Florència va començar a Ferrara l'any 1438 i es va traslladar a Florència l'any següent, quan es va tractar el tema del purgatori.

¹⁶ En el Concili de Florència, l'església grega per primera vegada van acceptar l'existència d'un lloc on les ànimes eren castigades durant cert temps. El text que cita Feijoo cal atribuir-lo a la representació grega, mentre que el Concili es limita a dir, p. 515, que «si els veritables penitents sortissin d'aquest món abans d'haver satisfet amb fruits dignes de penitència pels actes comesos i omesos, les seves ànimes són purgades amb penes purificadores després de la mort; i per a ésser alleujades d'aquestes penes treuen profit dels sufragis dels vius» . Traducció de l'autor.

¹⁷ Notem que, com en el cas del germà Gabriel de la nota 13, Sancho es manifesta seguint els patrons tradicionals dels apareguts. La idea del purgatori es va anar conformant en l'església catòlica romana durant la segona meitat del segle XII, encara que no fou ratificada fins el I Concili de Lió (1245). L'indret es convertí en la residència dels difunts que no descansaven en pau i va permetre considerar els apareguts com a ànimes en pena. Tanmateix la possibilitat que les ànimes vagin fora del purgatori no encaixa amb l'ortodòxia florentina i tridentina, tal com indica Feijoo. Vegeu nota anterior.

¹⁸ Konrad von Lichtenau (? -1240) noble de Suàvia i abat dels monestir d'Ursperg a Bavària. Durant molt de temps es va creure que era l'únic autor de l'anomenat *Chronicon Urspergense*, però avui se sap que té parts molt diferenciades i que Konrad li va donar la forma final.

¹⁹ Claude Fleury (1640 – 1723), advocat i historiador de l'església autor de *Histoire ecclésiastique, précédée du Discours sur cette histoire*, (20 volums 1691-1720). L'obra va ser continuada per Jean-Claude Fabre amb l'ajuda de Claude-Pierre Goujet: *Histoire ecclésiastique, pour servir de continuation à celle de M. l'abbé Fleury* (16 volums, 1722-1736).

²⁰ (1656 - 1708). Botànic francès.

²¹ Lluís XV

²² Louis François Armand de Vignerot du Plessis, 3r duc de Richelieu (1696 – 1788). Va està destinat a Viena entre 1725 i 1729.

²³ Aquí hi ha una confusió de Feijoo. El *Malleus Maleficarum* (Martell de les bruixes) va ser escrit en el 1486 pels inquisidors Heinrich Kramer i Jacob Sprenger i publicant per primer cop a Alemanya l'any següent. Nicholas Remy (també *Rémy* i Remigius), castellanitzat a l'original com Nicolás Remigio (1530 – 1616), va ser un magistrat que es va convertir en un famós caçador de bruixes a Lorena. Es conegut sobretot per escriure *Daemonolatreiae libri tres* publicat a Lió el 1595 i va acabar substituint al propi *Malleus* com a manual principal contra la bruixeria. Se'l sol comparar amb Jean Bodin.

²⁴ De fet sí que encara vivia perquè Calmet morí l'any 1757.

Edició: Cercle V
Coordinació editorial:
Josep Fígols i Francesc Casanova
Correcció lingüística aliena: Núria Ribas
Correspondència: contacte@cercle-v.org